

L. Tjoonk
R.J. Noord

BESTEMMINGSPLANNEN BUITENGEBIED EN DE LAND- EN TUINBOUW

(Een vergelijking tussen Noord- en Oost-Nederland en het
Westelijk Weidegebied)

Interne Nota No. 297

September 1984

Niet voor publikatie - Nadruk verboden

Landbouw-Economisch Instituut
Afdeling Structuuronderzoek

INHOUD

	Blz.
INLEIDING	5
1. INHOUD EN VERSCEIDENHEID VAN BESTEMMINGEN	7
1.1 Aard van de bestemmingen	7
1.2 Cultuurgrond in de verschillende bestemmingen	8
2. DE VOORSCHRIFTEN TEN AANZIEN VAN HET BOUWEN	10
2.1 Het bouwen binnen de bouwpercelen	10
2.2 Het bouwen over de bouwperceelsgrenzen heen	11
2.3 Het toewijzen van nieuwe bouwpercelen	11
2.4 Het bouwen buiten de bouwpercelen	12
2.5 De betekenis van de bestemming voor het oprichten van bebouwing	12
3. DE VOORSCHRIFTEN TEN AANZIEN VAN HET VERANDEREN VAN HET GRONDGEBRUIK EN DE CULTUURTECHNISCHE PRODUKTIE-OMSTANDIGHEDEN	14
3.1 Werkzaamheden ten aanzien van het veranderen van het grondgebruik	14
3.2 Werkzaamheden ten aanzien van het veranderen van de cultuurtechnische produktieomstandigheden	15
4. DE MOGELIJKE BETEKENIS VAN DE BESTEMMINGSPLANVOORSCHRIFTEN VOOR DE LAND- EN TUINBOUW	17
4.1 Directe invloed van beperkingen	17
4.2 Indirecte invloed van beperkingen	19
SAMENVATTING EN SLOTBESCHOUWING	21
LITERATUURLIJST	23

INLEIDING

Door het Landbouw-Economisch Instituut is een methode ontwikkeld voor het analyseren en beoordelen van de voorschriften in het bestemmingsplan buitengebied. Hierdoor is het mogelijk inzicht te verkrijgen in de aard van de voorschriften en de mogelijk daaruit voortvloeiende beperkingen voor de land- en tuinbouw. Deze methode is door Van der Linden e.a. (1977) beschreven en voor het eerst toegepast op 29 bestemmingsplannen in Noord- en Oost-Nederland. Inmiddels is deze methode ook toegepast op 23 bestemmingsplannen in het Westelijk Weidegebied. Daardoor is het mogelijk te laten zien in hoeverre er verschillen zijn tussen beide landsdelen in:

- de verdeling van de cultuurgrond over de onderscheiden bestemmingen;
- de voorschriften ten aanzien van 3 voor de land- en tuinbouw belangrijke activiteitengroepen: het oprichten en gebruik van gebouwen, het grondgebruik en het veranderen van de cultuurtechnische productieomstandigheden.

Het eerste hoofdstuk geeft een overzicht van de aard van de onderscheiden bestemmingen en de verdeling van de oppervlakte cultuurgrond over deze bestemmingen. Daarna komen de voorschriften ten aanzien van het bouwen (hoofdstuk 2) en ten aanzien van het grondgebruik en het veranderen van de cultuurtechnische productieomstandigheden (hoofdstuk 3) aan de orde. In het laatste hoofdstuk wordt een indicatie gegeven van de mogelijke betekenis van de bestemmingsplanvoorschriften voor de land- en tuinbouw. Het verslag wordt afgesloten met een samenvatting en slotbeschouwing.

1. INHOUD EN VERScheidenHEID VAN DE BESTEMMINGEN

1.1 Aard van de bestemmingen

De vrijheidsmarge waarover de gemeenten beschikken bij het samenstellen van een bestemmingsplan heeft geleid tot een grote verscheidenheid in de aard der bestemmingen. Dat is op zich niet zo merkwaardig want er zijn nu eenmaal geen twee gemeenten gelijk. Ook de definiëring van de gehanteerde begrippen en de formulering van de voorschriften die bij de onderscheiden bestemmingen behoren, vertonen een grote variatie. Dit is mede een gevolg van het feit dat een groot aantal stedenbouwkundige bureaus hun diensten verlenen bij het opstellen van een bestemmingsplan. Verscheidene van deze bureaus hanteren eigen reeksen van termen, begrippen en formuleringen. Deze wijken soms op minder belangrijke, maar soms ook op essentiële punten van elkaar af. Daarom heeft het LEI t.b.v. een in 1977 gepubliceerd onderzoek (v.d. Linden e.a.) een methode ontwikkeld om systeem te brengen in de veelheid van bestemmingen. Daartoe is een indeling gemaakt van de bestemmingen van die gebieden waarin agrarische bedrijven of in agrarisch gebruik zijnde gronden voorkomen. Deze indeling is gebaseerd op de mate waarin, blijkens de bestemming, agrarische en andere functies van belang worden geacht. Hoewel in de meeste gevallen uit de benaming van de bestemming kan worden afgeleid of een gebied in meerdere of mindere mate een agrarische bestemming heeft, kan er in het algemeen toch niet uit worden vastgesteld hoe de verhoudingen tussen agrarische en andere belangen liggen. Om de bestemmingen in de juiste groep te kunnen indelen was het noodzakelijk naast de plankaart, ook de planvoorschriften en de toelichting op het plan te raadplegen. De toegepaste indeling is als volgt:

I Agrarisch gebied (A.G.)

Gebied bestemd voor agrarische produktie. De agrarische functie is van primair belang en moet zo goed mogelijk kunnen vervuld. Andere belangen, zoals landschappelijke, recreatieve en natuurwetenschappelijke, mogen niet worden veronachtzaamd maar zijn ondergeschikt. Niet-agrarische bebouwing moet worden geweerd.

II Agrarisch gebied van landschappelijke waarde (A.G.L.W.)

Gebied bestemd voor agrarische produktie. De landschappelijke, recreatieve en natuurwetenschappelijke waarden zijn van zodanige betekenis, dat een afweging ervan tegen de agrarische belangen moet plaatsvinden. Het agrarische belang blijft echter primair.

III Agrarisch gebied van grote landschappelijke waarde (A.G.G.L.W.)

Gebied bestemd voor agrarische produktie. De landschappelijke, recreatieve en natuurwetenschappelijke waarden zijn echter van zodanige betekenis dat deze even zwaar kunnen wegen als de agrarische belangen.

IV Natuurgebied (N.G.)

Gebied waarin de landschappelijke, recreatieve en/of natuurwetenschappelijke functie van overwegend belang is. Op de in dit gebied gelegen cultuurgrond kan landbouw worden uitgeoefend voor zover de andere belangen hierdoor niet worden geschaad.

V Bijzondere agrarische doeleinden (B.A.D.)

Gebied bestemd voor de uitoefening van één of meer gewoonlijk met name genoemde agrarische produktietakken (zoals: glastuinbouw, intensieve veehouderij) of met de agrarische produktie samenhangende (dienstverlenende) bedrijvigheid (zoals: loonbedrijf, grasdrogerij, K.I.-station).

VI Niet-agrarische bestemming, anders dan "natuurgebied", waar de landbouw voor zover aanwezig, (nog) mag worden uitgeoefend (N.A.B.)

Gebied met een niet-agrarische bestemming (zoals industrieterrein, militair oefenterrein). De landbouw mag worden uitgeoefend mits de belangen van de feitelijke bestemming daardoor niet worden geschaad.

VII Voorlopige agrarische bestemming (V.A.B.)

Gebied, voorlopig bestemd voor agrarische produktie. Na een aangegeven periode zal een vastgestelde niet-agrarische bestemming van kracht worden. Tot dat tijdstip geldt een agrarische bestemming, met dien verstande dat er geen activiteiten mogen plaatshebben die de toekomstige bestemming in de weg staan.

De indeling in bestemmingen is van betekenis omdat - zoals in het vervolg zal blijken - de voorschriften in het bestemmingsplan per bestemming kunnen verschillen. In het algemeen hebben de voorschriften namelijk op een groter deel van de cultuurgrond en de bedrijven betrekking naarmate aan andere dan agrarische belangen een grotere waarde wordt toegekend.

1.2 Cultuurgrond in de verschillende bestemmingen

Tabel 1.1 geeft een beeld van de verdeling van de cultuurgrond in Noord- en Oost-Nederland en het Westelijk Weidegebied over enkele bestemmingen. De in deze tabel toegepaste indeling wijkt echter enigszins af van de in 1.1 vermelde indeling. Zo zijn de bestemmingen II en III samengevoegd onder de benaming "Gebied met een gemengde bestemming". Deze samenvoeging is gebeurd omdat enerzijds de grens tussen deze twee bestemmingen niet altijd scherp is te trekken en anderzijds door deze samenvoeging een duidelijker scheidslijn ontstaat tussen het Agrarisch gebied - waar de grond primair bestemd is voor de land- en tuinbouw - aan de ene kant en het Natuurgebied - waar landschappelijke, natuurwetenschappelijke en recreatieve waarden primair zijn - aan de andere kant. In de benaming "Gebied met een gemengde bestemming" komt tot uitdrukking dat het hier niet gaat om een gebied waar de agrarische, of de landschappelijke, etc. waarden primair zijn, maar om een gebied waar landbouw en landschap, etc. naast elkaar voorkomen en beider belangen tegen elkaar moeten worden afgewogen. Verder zijn de bestemmingen V, VI en VII samengevoegd onder de benaming "Overige bestemmingen". Dit is gedaan omdat in Noord- en Oost-Nederland maar een klein deel van de in agrarisch gebruik zijnde grond in deze bestemmingen ligt. In het Westelijk gebied is de oppervlakte cultuurgrond in deze bestemmingen niet opgenomen.

In het Westelijk Weidegebied heeft naar verhouding een groter deel van de cultuurgrond een agrarische bestemming en een kleiner deel een gemengde bestemming gekregen dan in Noord- en Oost-Nederland. Dit hangt wellicht samen met het meer open karakter van het Westelijk Weidegebied. In het noorden en oosten van het land komen meer landschappelijke, etc. elementen voor.

Tabel 1.1 De procentuele verdeling van de oppervlakte cultuurgrond over de bestemmingen

Bestemming	Noord- en Oost-Nederland	Westelijk Weidegebied
I Agrarisch gebied	65	79
II + III Gebied met een gemengde bestemming	32	18
IV Natuurgebied	2	3
V + VI + VII Overige bestemmingen	1	-
Totaal	100	100
Oppervlakte cultuurgrond (in ha)	131.570	36.000
Aantal gemeenten	29	23

2. DE VOORSCHRIFTEN TEN AANZIEN VAN HET BOUWEN

In de meeste bestemmingsplannen is het bouwperceel de aangewezen plaats voor het oprichten van gebouwen. Zo'n bouwperceel is te beschouwen als een groot erf; naar oppervlakte, situëring en begrenzing aangepast aan de plaatselijke situatie en behoefte. Het bouwperceel wordt veelal op de plankaart aangegeven door middel van een aanduiding of als een afzonderlijke bestemming.

Het kan voorkomen dat het bouwperceel zodanig is gesitueerd of een zodanige vorm heeft, dat een nieuw bedrijfsgebouw niet binnen het aangegeven bouwperceel kan worden opgericht. Daarom zijn in de meeste bestemmingsplannen aparte voorschriften opgenomen die het mogelijk kunnen maken de grenzen van het bouwperceel te verleggen of te overschrijden.

In de meeste bestemmingsplannen is voorts een regeling opgenomen voor het toewijzen van nieuwe bouwpercelen. Zo'n regeling is niet alleen van belang om boerderijverplaatsing mogelijk te maken, maar ook om nieuwe bedrijven een mogelijkheid te geven zich te vestigen.

Hoewel het bouwperceel de aangewezen plaats is voor het oprichten van bebouwing, bestaat er soms behoefte om juist op ver van het bouwperceel afgelegen gronden een schuilgelegenheid of melkstal te bouwen. In de meeste bestemmingsplannen is hiervoor eveneens een aparte regeling opgenomen.

2.1 Het bouwen binnen de bouwpercelen

In beide gebieden wordt in vrijwel alle gemeenten van onderzoek het zogenaamde bouwpercelensysteem toegepast. Gewoonlijk wordt ten aanzien van het bouwen geen onderscheid gemaakt naar produktietakken (akkerbouw, rundveehouderij, intensieve veehouderij, fruitteelt, glastuinbouw). Enkele veelvoorkomende uitzonderingen op deze regel zijn gebouwen voor de intensieve veehouderij (varkens, pluimvee, vleeskalveren) en torensilo's.

Het oprichten van gebouwen (exclusief torensilo's) ten behoeve van de rundveehouderij is in beide gebieden binnen de bestaande bouwpercelen in de bestemmingen I t/m IV mogelijk. Dit wil overigens niet zeggen, dat de bouw dan ook volkomen vrij is. Zo kunnen er naast de bouwtechnische eisen en de welstandseisen op grond van de gemeentelijke bouwverordening, in het bestemmingsplan voorschriften zijn opgenomen ten aanzien van de dakhelling, de (goot)-hoogte, de afstand tot de bouwperceelsgrens, etc. Ook kunnen aan de verlening van de bouwvergunning voorwaarden worden verbonden. Zo komt het nogal eens voor dat een bouwvergunning voor massieve gebouwen, zoals b.v. ligboxenstallen, wordt verleend onder de voorwaarde dat het op te richten gebouw door het aanbrengen van een plantsingel zoveel mogelijk aan het oog wordt onttrokken. Overigens kunnen B. en W. dikwijls een vrijstelling verlenen van deze voorschriften.

Het oprichten van torensilo's is in beide gebieden vrijwel overal in beginsel verboden. Het betreft hier ruwvoedersilo's die doorgaans een veel grotere hoogte moeten hebben dan krachtvoedersilo's. Wel kan in een aantal gemeenten na een vrijstelling van B. en W., na een voorafgaande verklaring van geen bezwaar van G.S. of via planwijziging vergunning worden verleend voor het oprichten van dergelijke silo's tot een hoogte van 25 m.

Bij het oprichten van gebouwen ten behoeve van de intensieve veehouderij maakt het verschil of dit al dan niet leidt tot het ontstaan van in deze produktietak gespecialiseerde bedrijven. Wanneer dit niet het geval is, dan is het oprichten van dergelijke gebouwen op vrijwel alle bedrijven in beide gebieden zonder meer of na een vrijstelling van B. en W. mogelijk. Om te voorkomen dat de intensieve veehouderij niet beperkt blijft tot een neventak maar uitgroeit tot hoofdtak, wordt de omvang daarvan wel gebonden aan een maximum-vloeroppervlakte, een maximale produktieomvang (gemeten in sbe) of een maximum-percentagel dat de intensieve veehouderij mag uitmaken van de totale bedrijfsomvang (eveneens gemeten in sbe).

Het oprichten van bebouwing ten behoeve van de intensieve veehouderij is, wanneer dit leidt tot in deze produktietak gespecialiseerde bedrijven, in het Westelijk Weidegebied op het merendeel van de rundveebedrijven (60%) in het geheel niet en op de overige bedrijven meestal zonder meer (34%) of na een vrijstelling van B. en W. toegestaan (6%). Overeenkomstige cijfers voor het noorden en het oosten van het land zijn niet beschikbaar.

Tenslotte dient te worden opgemerkt, dat in een aantal gemeenten de intensieve veehouderijbedrijven op de plankaart als een aparte groep bedrijven zijn opgenomen of, samen met dienstverlenende bedrijven in de agrarische sector (zoals loonwerkbedrijven, K.I.-stations, etc.), de bestemming "Bijzondere agrarische doeleinden" hebben gekregen. Indien dit het geval is, dan gelden er voor deze bedrijven doorgaans afwijkende voorschriften. Zo is, samenhangend met de aard van deze bedrijven, het bouwperceel dikwijls 2 ha groot, terwijl deze op de grondgebonden bedrijven meestal hoogstens 1 ha bedraagt.

2.2 Het bouwen over de bouwperceelsgrenzen heen

Wanneer de grootte of de vorm van het bouwperceel een belemmering vormt voor het oprichten van bebouwing, dan kan verlegging of overschrijding van de bouwperceelgrens uitkomst bieden. Deze mogelijkheid staat in het Westelijk Weidegebied (75%) voor meer bedrijven open dan in Noord- en Oost-Nederland (57%). De oppervlakte waarmee het bouwperceel mag worden vergroot is dikwijls uitgedrukt in een percentage van de oorspronkelijke oppervlakte, doch kan vrij sterk uiteenlopen (10 tot 25%). Geringe verschuivingen en vergrotingen van ondergeschikte aard zijn meestal toegestaan na een vrijstelling van B. en W.; gaat het echter om ingrijpende vergrotingen dan moet het plan worden uitgewerkt of gewijzigd.

2.3 Het toewijzen van nieuwe bouwpercelen

In de meeste bestemmingsplannen is ook een regeling opgenomen voor het toewijzen van nieuwe bouwpercelen. Een dergelijke regeling is niet alleen van belang om boerderijverplaatsing mogelijk te maken, maar ook om nieuwe bedrijven een kans te geven zich te vestigen. Er kan nl. pas tot verplaatsing c.q. nieuwvestiging worden overgegaan zodra een nieuw bouwperceel is toegekend. Voor zo'n nieuw bouwperceel gelden dan dezelfde voorschriften ten aanzien van de op te richten bebouwing als voor de reeds bestaande bouwpercelen in de betreffende bestemming.

In tabel 2.1 is voor beide gebieden aangegeven op welk deel van de cultuurgrond in de 4 bestemmingen te zamen nieuwe bouwpercelen kunnen worden toegewezen en welke procedure hiervoor moet worden gevolgd.

Tabel 2.1 Bouwmogelijkheden voor nieuwe bedrijven

Bouwmogelijkheid en procedure	Percentage van de cultuurgrond		
	N.O.-Ned. Grondgebonden bedrijven	West.Weidegeb.	Noord-Oost-Nederland Intens. veeh. bedr.
Toegestaan zonder meer	-	19	-
Na vrijstelling B. en W.	64	25	48
Na planwijziging	17	41	24
Na planuitwerking	10	-	9
Niet toegestaan	9	15	19
Totaal	100	100	100

In het Westelijk Weidegebied mogen zich in 7 gemeenten waar het bouwstrokensysteem wordt toegepast, nieuwe bedrijven binnen deze stroken vestigen. Het betreft meestal stroken langs enkele wegen. Binnen zo'n strook zijn soms bepaal-

de locaties voor nieuwvestiging aangewezen, soms is de keuze van de locatie geheel vrij. Binnen (de aangewezen locatie in) de bouwstrook is het oprichten van bebouwing ten behoeve van grondgebonden bedrijven zonder meer toegestaan. In de onderzoeksgemeenten in het noorden en het oosten van het land is het bouwstrookensysteem niet aangetroffen. Daar kan vaker een nieuw bouwperceel voor grondgebonden bedrijven worden verkregen na een vrijstelling van B. en W. dan in het Westelijk Weidegebied. In de gemeenten in laatstgenoemd gebied waar het bouwpercelensysteem wordt toegepast, is daarvoor vaker planwijziging noodzakelijk.

Uit tabel 2.1 blijkt verder dat in Noord- en Oost-Nederland de mogelijkheden voor het toekennen van bouwpercelen voor gespecialiseerde intensieve veehouderijbedrijven beperkter zijn dan voor grondgebonden bedrijven. Wanneer wel nieuwe bouwpercelen aan gespecialiseerde intensieve veehouderijbedrijven kunnen worden toegewezen, is daarvoor vaker planwijziging noodzakelijk dan voor grondgebonden bedrijven.

2.4 Het bouwen buiten de bouwpercelen

Buiten de bouwpercelen mogen veelal, eventueel na een vrijstelling van B. en W., bouwwerken van geringe omvang (50 à 100 m² vloeroppervlakte) worden opgericht. Het gaat hier vooral om melkstallen en schuilgelegenheden.

Tabel 2.2 Bouwmogelijkheden buiten het bouwperceel

Bouwmogelijkheid en procedure	Percentage van de cultuurgrond	
	N.+O.-Nederland	Westelijk Weidegebied
Toegestaan zonder meer	24	57
Na vrijstelling B. en W.	64	32
Niet toegestaan	12	11
Totaal	100	100

Het deel van de totale oppervlakte cultuurgrond waarop bouwwerken van geringe omvang mogen worden opgericht, is in beide deelgebieden vrijwel gelijk. In het noorden en oosten van het land mag dit meestal echter pas na een vrijstelling van B. en W., terwijl dit in het Westelijk Weidegebied meestal zonder meer is toegestaan.

2.5 De betekenis van de bestemming voor het oprichten van bebouwing

In het voorgaande is reeds gebleken dat de mogelijkheden tot het oprichten van agrarische bebouwing afhankelijk zijn van de bouwlocatie (binnen of buiten het bouwperceel) en de aard van de op te richten bebouwing (ten behoeve van grondgebonden produktie of intensieve veehouderij).

De bouwmogelijkheden zijn bovendien afhankelijk van de bestemming welke op de grond ligt. Zo zijn de mogelijkheden om het bouwperceel te wijzigen, een nieuw bouwperceel te verkrijgen of bebouwing buiten het bouwperceel op te richten doorgaans geringer naarmate aan de landschappelijke waarde van een gebied een grotere betekenis wordt toegekend. Bovendien zijn de mogelijkheden om te bouwen, indien aanwezig, moeilijker te realiseren omdat daarvoor een "zwaardere" procedure moet worden gevolgd. Voor activiteiten waarvoor in het agrarisch gebied met een vrijstelling van B. en W. kan worden volstaan, zal in gebieden met een gemengde bestemming en natuurgebieden vaker een vrijstelling van B. en W. nadat een adviesinstantie is gehoord en/of G.S. een verklaring van geen bezwaar hebben afgegeven of planwijziging vereist zijn.

Gelet op de bestemming welke aan de grond is gegeven, ligt het voor de hand dat in landschappelijk aantrekkelijke en natuurgebieden de bouwmogelijkhe-

den beperkter zijn dan in gebieden met een primair agrarische functie. Dit geldt overigens niet alleen voor bouwactiviteiten, maar ook voor het uitvoeren van werkzaamheden ten aanzien van het grondgebruik en het veranderen van de cultuurtechnische produktieomstandigheden. Deze werkzaamheden worden in het volgende hoofdstuk behandeld.

3. DE VOORSCHRIFTEN TEN AANZIEN VAN HET VERANDEREN VAN HET GRONDGEBRUIK EN DE CULTUURTECHNISCHE PRODUCTIEOMSTANDIGHEDEN

Het uitvoeren van werkzaamheden ten aanzien van het veranderen van het grondgebruik en de cultuurtechnische produktieomstandigheden kan, afhankelijk van de bestemming en de aard van de werkzaamheden, aan een vergunning zijn gebonden. Zo'n vergunning, die wordt afgegeven door B. en W., wordt een aanlegvergunning genoemd. Het onderscheid tussen beide groepen werkzaamheden wordt bepaald door hun aard. De grens is echter niet altijd scherp aan te geven. Zo wordt het vellen van bomen, hoewel dit ook van invloed kan zijn op het grondgebruik (onttrekking van vocht en voedsel aan de bodem) in verband met de aard ingedeeld bij de werkzaamheden ten aanzien van het veranderen van de cultuurtechnische produktieomstandigheden.

Voor beide groepen werkzaamheden wordt in beide gebieden nagegaan op welk deel van de cultuurgrond deze in beginsel zijn verboden en om welke afzonderlijke werkzaamheden het gaat.

3.1 Werkzaamheden ten aanzien van het veranderen van het grondgebruik

In het Westelijk Weidegebied mogen op een groter deel van de cultuurgrond (18,3%) dan in het noorden en oosten van het land (3,9%) bepaalde werkzaamheden ten aanzien van het grondgebruik alleen met een aanlegvergunning worden uitgevoerd. Het deel van de cultuurgrond waarvoor dit geldt is in het Westelijk Weidegebied groter, doch neemt in beide gebieden toe naarmate in een bestemming aan landschap en natuur een grotere betekenis wordt toegekend.

Tabel 3.1 Oppervlakte cultuurgrond waar een aanlegvergunning vereist is voor het uitvoeren van werkzaamheden t.a.v. het grondgebruik

Bestemming	Noord- en Oost-Nederland		Westelijk Weidegebied	
	in ha	in % 1)	in ha	in % 1)
Agrarisch gebied	690	0,8	1474	5,2
Gebied met een gemengde bestemming	3472	8,3	4285	65,3
Natuurgebied	1006	50,2	818	88,5
Totaal	5168	3,9	6577	18,3

1) van de oppervlakte cultuurgrond in de betreffende bestemming.

In de onderzochte bestemmingsplannen zijn 10 verschillende werkzaamheden aangetroffen die alleen met een aanlegvergunning mogen worden uitgevoerd. In enkele bestemmingen of een gedeelte daarvan betreft het slechts één werkzaamheid, doch meestal meer, uiteenlopend van 2 tot 7. Het gaat onder meer om de volgende afzonderlijke werkzaamheden, met daarachter vermeld het deel van de totale oppervlakte cultuurgrond waarop zij betrekking hebben.

Aard van de werkzaamheid	Percentage van de cultuurgrond	
	N.+O.-Ned.	West. Weidegeb.
- Omzetten van bouw-in grasland ,	2,3	~
- Omzetten van gras-in bouwland	2,4	18
- Scheuren van grasland ter verbetering van de grasmat	1,9	11
- Opslag van organische mest (inclusief gier)	1,5	1

In het Westelijk Weidegebied betreft het vooral het omzetten van grasland in bouwland en het scheuren van grasland ter verbetering van de grasmat welke op een relatief groot deel van de totale oppervlakte cultuurgrond in beginsel zijn verboden. Voor een dergelijk verbod zijn overigens noodzakelijke onderhoudswerkzaamheden evenals werkzaamheden van niet-ingrijpende betekenis, gezien vanuit een oogpunt van ruimtelijke ordening, uitgezonderd. Indien en voor zover hiervan geen sprake is, kunnen B. en W. meestal een aanlegvergunning afgeven.

3.2 Werkzaamheden ten aanzien van het veranderen van de cultuurtechnische produktieomstandigheden

Ook werkzaamheden ten aanzien van het veranderen van de cultuurtechnische produktieomstandigheden zijn in het Westelijk Weidegebied op een groter deel van de cultuurgrond (55,9%) in beginsel verboden dan in Noord- en Oost-Nederland (34,2%). Het verbod treft in beide gebieden vooral gronden die in een gemengde bestemming of een natuurgebied liggen, doch daarnaast in het Westelijk Weidegebied ook een aanzienlijk deel van de gronden met een agrarische bestemming.

Tabel 3.2 Oppervlakte cultuurgrond waar een aanlegvergunning vereist is voor het uitvoeren van werkzaamheden t.a.v. de cultuurtechnische produktieomstandigheden

Bestemming	Noord- en Oost Nederland		Westelijk Weidegebied	
	in ha	in % 1)	in ha	in % 1)
Agrarisch gebied	9953	11,6	12695	44,5
Gebied met een gemengde bestemming	32493	77,3	6548	99,7
Natuurgebied	2003	100	870	94,2
Totaal	44449	34,2	20113	55,9

1) van de oppervlakte cultuurgrond in de betreffende bestemming.

In totaal zijn 17 afzonderlijke werkzaamheden aangetroffen die alleen met een aanlegvergunning mogen worden uitgevoerd. Meestal betreft het een serie werkzaamheden; in enkele bestemmingen oplopend tot 13. In onderstaand overzicht zijn, gerekend naar de oppervlakte cultuurgrond waarop zij betrekking hebben, de belangrijkste afzonderlijke werkzaamheden opgenomen.

Aard van de werkzaamheid	Percentage van de cultuurgrond	
	N. + O-Ned.	West. Weidegeb.
- Vellen, rooien of beschadigen van gewassen en houtopstand	33,4	52
- Aanbrengen van verhardingen	28,9	52
- Aanleg van paden of wegen	27,6	38
- Dempen van greppels en/of sloten	11,9	40
- Graven van greppels en/of sloten	13,3	36
- Ophogen of afgraven van grond	30,3	37

Alle hier genoemde werkzaamheden zijn in het Westelijk Weidegebied op een groter deel van de cultuurgrond in beginsel verboden dan in het noorden en oosten van het land. Het betreft in beide gebieden voornamelijk werkzaamheden die het landschap aantasten en de waterhuishouding veranderen.

Ook deze werkzaamheden mogen echter zonder aanlegvergunning worden uitgevoerd indien het betreft noodzakelijke onderhoudswerkzaamheden en werkzaamheden van niet-ingrijpende aard. Voor werkzaamheden die in beginsel zijn verboden en niet onder deze uitzonderingen vallen, kan meestal een aanlegvergunning worden aangevraagd.

4. DE MOGELIJKE BETEKENIS VAN DE BESTEMMINGSPLANVOORSCHRIFTEN VOOR DE LAND- EN TUINBOUW

Ook in de land- en tuinbouw is het een bestaansvoorwaarde dat de ondernemers de technische, economische en sociale ontwikkelingen volgen en in hun bedrijfsbeleid betrekken. Zij dienen, al naar gelang hun eigen situatie dat toelaat en/of noodzakelijk maakt, het bedrijf en de bedrijfsvoering steeds weer aan te passen. Bij deze aanpassingen worden de boeren en tuinders onder meer geconfronteerd met de voorschriften in het bestemmingsplan buitengebied. Deze voorschriften kunnen betrekking hebben op het oprichten van bebouwing en het uitvoeren van werkzaamheden ten aanzien van het grondgebruik en het veranderen van de cultuurtechnische produktieomstandigheden. Voor het oprichten van bebouwing is altijd een bouwvergunning nodig. Het uitvoeren van werkzaamheden kan, afhankelijk van de bestemming en de aard van de werkzaamheden, aan een aanlegvergunning gebonden zijn. In het algemeen is voor een groter deel van de cultuurgrond en voor een groter aantal werkzaamheden een aanlegvergunning nodig naarmate aan andere dan de agrarische functie van een gebied een grotere betekenis wordt toegekend. Ook de mogelijkheden tot het oprichten van bebouwing buiten het bouwperceel zijn dan vaak kleiner en bovendien moeilijker te verwezenlijken.

Zodra voor een activiteit geen vergunning wordt of kan worden verkregen of aan de verkrijging voorwaarden zijn verbonden die een belemmering inhouden, treedt een beperking op voor de land- en tuinbouw. Zo'n beperking kan van directe of indirecte invloed zijn. Van een directe invloed is sprake wanneer de beperking een kostenverhogend en/of opbrengstverlagend effect heeft op de bedrijfsvoering, waardoor de bedrijfsuitkomsten nadelig worden beïnvloed. Van een indirecte invloed is sprake wanneer de ontwikkelingsmogelijkheden van de bedrijven op langere termijn worden belemmerd. Veelal zullen de beperkingen zowel een directe als een indirecte invloed hebben op de land- en tuinbouw.

4.1 Directe invloed van beperkingen

Voor enkele veelvoorkomende belemmeringen zal een indicatie worden gegeven van het mogelijke beperkende directe effect op de land- en tuinbouw. Hierbij moet bedacht worden dat het effect van een bepaalde belemmering van gebied tot gebied - en binnen een zelfde gebied van bedrijf tot bedrijf - kan verschillen afhankelijk van persoonlijke en bedrijfsomstandigheden. Bij de persoonlijke omstandigheden kan gedacht worden aan de leeftijd van het bedrijfshoofd, zijn ondernemerscapaciteiten, zijn financiële positie, zijn belangstellingssfeer en het al dan niet hebben van een opvolger. De bedrijfsomstandigheden worden bepaald door de gebouwsituatie en de oppervlakte cultuurgrond. Zijn de gebouwen sterk verouderd of nog nieuw? Welke bestemming rust er op de grond? Waarvoor wordt de grond gebruikt: gras- of bouwland? Hoe is het gesteld met de verkaveling, het bodemprofiel, de waterhuishouding? Komen er veel of weinig heggen en sloten voor? Is er in het gebied pas een ruilverkaveling uitgevoerd of wordt daar al jaren op gewacht? Naarmate de gebouwsituatie en de cultuurtechnische produktieomstandigheden slechter zijn, zal de behoefte om daarin verbetering te brengen toenemen. Dit zal met name het geval zijn bij oudere boeren met een opvolger en jongere bedrijfshoofden in een gebied waar nog geen ruilverkaveling heeft plaatsgehad.

De oppervlakte van het bouwperceel

De grondgebonden bedrijven hebben doorgaans een bouwperceel van 1 ha en de intensieve veehouderijbedrijven van 2 ha. Wanneer nieuwbouw binnen het bouwperceel niet mogelijk blijkt, dan is veelal een beperkte uitbreiding van het bouwperceel met 10 à 25% mogelijk na een vrijstelling van B. en W. Mocht een dergelijke

lijke uitbreiding nog onvoldoende zijn, dan is soms na planwijziging een verdere vergroting mogelijk.

In die gevallen waar het bouwperceel te klein is en medewerking aan een noodzakelijke vergroting via een vrijstelling of planwijziging wordt geweigerd, zal de oppervlakte van het bouwperceel een belemmering zijn voor de oprichting van gebouwen. Modernisering en uitbreiding van de stalcapaciteit door het bouwen van een ligboxenstal, kan dan onmogelijk zijn. De noodzaak te blijven werken in verouderde gebouwen heeft een kostenverhogend effect en beperkt bovendien de ontwikkelingsmogelijkheden van het bedrijf op langere termijn.

Het oprichten van gebouwen ten behoeve van grondgebonden produktietakken binnen het bouwperceel

Het oprichten van gebouwen ten behoeve van grondgebonden produktietakken (akkerbouw en rundveehouderij) binnen het bouwperceel is altijd mogelijk. Wel is het zo, dat bij nieuw- en verbouw van bedrijfsgebouwen bepaalde maten (b.v. een maximale of minimale dakhelling) in acht moeten worden genomen. Ook kunnen aan de verlening van een bouwvergunning soms voorwaarden worden verbonden, zoals b.v. het aanbrengen van een plantsingel rondom een op te richten ligboxenstal. Een en ander kan een kostenverhogend effect hebben.

Het oprichten van krachtvoersilo's is steeds gebonden aan een maximum-hoogte, die van gemeente tot gemeente nogal uiteenloopt. Waar de voorgeschreven maximum-hoogte ontoereikend is, kan na een vrijstelling van B. en W. evenwel hoger gebouwd worden.

Het oprichten van torensilo's voor de ruwvoederverzorging, waarvoor een veel grotere hoogte vereist is dan voor krachtvoersilo's, is overal in beginsel verboden. Soms kan evenwel na planwijziging toch een torensilo gebouwd worden. Alhoewel de sleufsilo voor de meeste melkveehouderijbedrijven een goed alternatief is, kan het niet mogen oprichten van een torensilo voor de allergrootste melkveehouderijbedrijven een beperking inhouden.

Het oprichten van gebouwen ten behoeve van de intensieve veehouderij binnen het bouwperceel

Het oprichten van gebouwen ten behoeve van de intensieve veehouderij binnen het bouwperceel is meestal, eventueel na een vrijstelling van B. en W., wel mogelijk. De omvang van deze produktietak moet dan echter wel beperkt blijven en mag niet leiden tot een gespecialiseerd intensief veehouderijbedrijf. Soms is de beperking van de omvang van deze produktietak nader in de voorschriften gepreciseerd door deze te binden aan een maximum-vloeroppervlakte (b.v. 100 m²), een maximale absolute omvang (b.v. 60 sbe) of een maximum-percentages van de totale bedrijfsomvang (b.v. 50).

Voor bedrijven die over (te) weinig grond beschikken om de grondgebonden produktie uit te breiden, zou een tak van intensieve veehouderij een mogelijkheid kunnen zijn om de bedrijfsomvang te vergroten. Wanneer echter de intensieve veehouderij op deze bedrijven aan een maximum-omvang wordt gebonden, dan worden hierdoor niet alleen de bedrijfsuitkomsten nadelig beïnvloed, maar ook de ontwikkelingsmogelijkheden van het bedrijf op langere termijn belemmerd. Indien er al intensieve veehouderij op het bedrijf aanwezig is, kan zelfs elke uitbreiding onmogelijk zijn.

Wijziging van de waterhuishouding of grondwaterstand

Zowel een te hoge als een te lage grondwaterstand heeft een opbrengstverlagend effect. Een te hoge grondwaterstand heeft voor grasland tot gevolg vertrapping van de graszode. Niet alleen is daardoor de grasopbrengst minder, maar bovendien moet het vee dikwijls eerder worden opgestald, wat eveneens een kostenverhogende effect heeft. Een te hoge grondwaterstand kan voor bouwland moeilijkheden bij de oogstwerkzaamheden (aardappelen en suikerbieten) tot gevolg hebben, wat eveneens extra kosten met zich meebrengt. Een te hoge grondwaterstand kan voorts de periode waarin drijfmest kan worden uitgereden, bekorten. Dit maakt het noodzakelijk te voorzien in een grotere opslagcapaciteit, wat de

bouwkosten verhoogt. Een te lage grondwaterstand kan in droge jaren oogstdepressies tot gevolg hebben.

Egaliseren, ophogen of afgraven van grond

Het niet kunnen egaliseren van gronden heeft zowel een opbrengstverlagend als een kostenverhogend effect. Onegale percelen kunnen moeilijkheden opleveren bij het bewerken van de grond met moderne apparatuur. Het niet kunnen ophogen of afgraven van grond kan van invloed zijn op het voortbrengend vermogen van de grond als gevolg van een ongunstig blijvende waterhuishouding. Het niet kunnen afgraven van grond kan een belemmering zijn voor een betere vochtvoorziening. Omgekeerd kan ophoging van het terrein een betere drooglegging met zich meebrengen.

Heggen, singels en houtopstanden

Heggen, singels en houtopstanden geven enerzijds opbrengstderving door verlies van cultuurgrond, anderzijds zijn zij van invloed op de produktie van aangrenzende gronden door onttrekking van vocht, voedingsstoffen en licht. Voorts kunnen heggen en windsingels de bewerkingskosten van de ruwvoederwinning (hooien, kuilen) verhogen. Behalve de extra arbeidsbehoefte voor veldwerkzaamheden vergt ook het onderhoud van de houtwallen, voor zover dit althans nog gebeurt, extra tijd. Bovendien kunnen heggen en windsingels een belemmering vormen voor het wijzigen van perceels- en kavelvormen. Dit laatste geldt ook voor greppels en sloten wanneer deze niet mogen worden gegraven of gedempt.

Waterschaps- en ruilverkavelingswerken

Ingrijpende verbeteringen in de cultuurtechnische produktieomstandigheden (waterhuishouding, bodemprofiel, verkavelingssituatie) kunnen niet door de individuele boer tot stand worden gebracht, maar worden uitgevoerd door waterschappen en in ruilverkavelingsverband.

Hoewel in de loop der jaren in tal van gebieden al ingrijpende verbeteringen hebben plaatsgehad, zijn nog lang niet overal de cultuurtechnische produktieomstandigheden voor de boer en tuinder optimaal. Vooral voor laatstgenoemde gebieden is het van belang dat het bestemmingsplan buitengebied de mogelijkheid biedt de cultuurtechnische produktieomstandigheden in ruilverkavelingsverband te verbeteren. Daarnaast is het echter evenzeer van belang dat de agrarische ondernemer zaken van minder ingrijpende aard die hij wel individueel kan aanpakken, ook inderdaad kan realiseren.

4.2 Indirecte invloed van beperkingen

Beperkingen op grond van het bestemmingsplan buitengebied kunnen, omdat kostenverlagende en/of opbrengstverhogende voorzieningen niet kunnen worden getroffen, direct de bedrijfsuitkomsten nadelig beïnvloeden. Wanneer het gaat om zeer ingrijpende beperkingen kunnen deze indirect tot gevolg hebben dat het bedrijf in zijn ontwikkelingsmogelijkheden zodanig wordt belemmerd dat op langere termijn het voortbestaan in gevaar komt. Zo is bijvoorbeeld in de melkveehouderijsector door de technische ontwikkelingen (tankmelken, ligboxenstal) het aantal melkkoeien per man aanzienlijk toegenomen. Wil een boer deze ontwikkelingen kunnen volgen, dan moet het voor hem mogelijk zijn een ligboxenstal te bouwen, anders raakt hij achterop bij zijn collega's die deze mogelijkheid wel hebben. Door de toeneming van de melkveestapel die veelal het gevolg is van de bouw van een ligboxenstal, ontstaat er behoefte aan meer grasland. Omdat de oppervlakte grasland, ook al zou hij dat wel willen, dikwijls niet kan worden vergroot, is de boer genoodzaakt de opbrengst per ha door intensivering op te voeren. Hij kan hierin echter worden belemmerd door beperkende voorschriften in het bestemmingsplan buitengebied, waardoor de behoefte aan uitbreiding van de oppervlakte cultuurgrond wordt versterkt. Omdat gewoonlijk meer boeren in een bepaald gebied in dezelfde situatie verkeren, ontstaat daar een extra behoefte aan cultuurgrond

waaraan echter niet voldaan kan worden. Ook de eventuele uitwijkmogelijkheid van aankoop van door anderen gewonnen ruwvoeders heeft daardoor zijn beperkingen. Wanneer ook een andere uitwijkmogelijkheid, nl. de intensieve veehouderij, wordt belemmerd, dan kan zich op kleinere bedrijven de situatie voordoen dat de bedrijfsresultaten achterblijven waardoor de continuïteit op langere termijn wordt bedreigd.

Men zou zelfs kunnen stellen dat de intensieve veehouderij het voortbestaan van qua oppervlakte kleinere bedrijven mogelijk maakt. Juist in een kleinschalig landschap is dit van belang omdat daardoor de behoefte aan oppervlaktevergroting en intensivering van het grondgebruik en dus ook aan cultuurtechnische ingrepen in het landschap minder dringend zal zijn. Volgens deze gedachtengang biedt een beperking van de intensieve veehouderij geen enkele waarborg voor de handhaving van een kleinschalig landschap, maar brengt deze juist in gevaar.

Tenslotte dient volledigheidshalve nog te worden opgemerkt, dat boer en tuinder bij hun bedrijfsbeslissingen met veel factoren rekening moeten houden. Het bestemmingsplan buitengebied is er daarvan slechts één. Bovendien kunnen de persoonlijke en de bedrijfsomstandigheden die de beslissingen mede beïnvloeden, sterk verschillen. Dit maakt het onmogelijk het effect van één instrument - in casu het bestemmingsplan buitengebied - op de ontwikkelingsmogelijkheden van de land- en tuinbouw te meten, zodat met het geven van enkele indicaties moet worden volstaan.

In de bestemmingsplannen buitengebied komen diverse voorschriften voor waarmee boer en tuinder te maken kunnen krijgen zodra zij iets aan de gebouwen-situatie en/of het gebruik en/of de cultuurtechnische produktieomstandigheden van de grond willen veranderen. De voorschriften t.a.v. het bouwen kunnen betrekking hebben op de bouwlocatie (b.v. binnen of buiten het bouwperceel), het gebruik van de gebouwen (b.v. rundveehouderij of intensieve veehouderij), de afmetingen van de gebouwen (b.v. hoogte) en de situëring binnen het bouwperceel (b.v. afstand tot de bouwperceelsgrens). Voor het bouwen is altijd een schriftelijke vergunning van B. en W. nodig (bouwvergunning). Het uitvoeren van werkzaamheden die een verandering van het grondgebruik (b.v. het omzetten van gras-in bouwland) of de cultuurtechnische produktieomstandigheden (b.v. het graven van een sloot) tot gevolg hebben, kan - afhankelijk van de bestemming welke op de grond rust en de aard van de werkzaamheden - eveneens aan een vergunning zijn gebonden (aanlegvergunning).

Hoewel de voorschriften doorgaans een verbod inhouden om te bouwen of bepaalde werkzaamheden uit te voeren zonder of in afwijking van een schriftelijke vergunning van B. en W., kunnen B. en W. dikwijls vrijstelling van één of meer voorschriften verlenen. Het is dus mede van het door B. en W. - en eventueel G.S. - gevoerde vergunningen- en vrijstellingenbeleid afhankelijk in hoeverre de bestemmingsplanvoorschriften beperkend zijn voor de land- en tuinbouw.

Het oprichten van nieuwe gebouwen en het verbouwen en uitbreiden van bestaande gebouwen is in alle gemeenten van onderzoek onderworpen aan voorschriften. Uit onderzoekingen van Hogendijk (z.j.) en Noord en Tjoonk (1984), die zich beide beperken tot een aantal Drentse gemeenten, kan geconcludeerd worden dat er relatief weinig bouwvergunningen aan agrariërs ten behoeve van agrarische doeleinden zijn geweigerd. Noord en Tjoonk plaatsen hierbij overigens de kanttekening dat dikwijls een aanvraag voor een bouwvergunning pas na vooroverleg officieel in behandeling wordt genomen. Er bestaat derhalve geen inzicht in het aantal aanvragen dat na het vooroverleg, al dan niet in aangepaste vorm, officieel in behandeling is genomen of is ingetrokken. Hoewel zij geconstateerd hebben dat B. en W. een aantal keren een vrijstelling van een voorschrift hebben verleend, moet de vraag of de vrijstellingsmogelijkheden altijd ten volle zijn toegepast, onbeantwoord blijven.

Met inachtneming van deze beperkingen, overheerst de indruk dat de voorschriften ten aanzien van het bouwen waarschijnlijk weinig nadelige gevolgen hebben voor de land- en tuinbouw als geheel. In die gevallen waarin een bouwvergunning wordt geweigerd, kan uiteraard wel sprake zijn van een financieel nadelig gevolg. Hoe groot dat zou kunnen zijn, valt echter niet zonder meer te zeggen. Gelet op persoonlijke - en bedrijfsomstandigheden en alternatieve mogelijkheden, die van geval tot geval kunnen verschillen, kan alleen een berekening per afzonderlijk bedrijf hierop een antwoord geven.

Eerder is gebleken, dat de intensieve veehouderij nog de sterkst door de voorschriften bedreigde produktietak is. Helder (1981) komt echter in een publicatie, die in het bijzonder de intensieve veehouderij tot onderwerp heeft, tot de conclusie dat de invloed van de Hinderwet op de uitbreidingsmogelijkheden van deze produktietak in de door hem onderzochte gemeenten groter is dan die van het bestemmingsplan.

In het algemeen gesproken zou het wel eens zo kunnen zijn dat de veehouderij meer te duchten heeft van hinderwetbepalingen dan van bestemmingsplanvoorschriften.

Het uitvoeren van werkzaamheden is in het Westelijk Weidegebied op een groter deel van de cultuurgrond aan voorschriften onderworpen dan in het noorden en oosten van het land. Dit geldt zowel voor werkzaamheden t.a.v. het grondgebruik als t.a.v. het veranderen van de cultuurtechnische produktieomstandigheden.

Het deel van de cultuurgrond waar voorschriften gelden, alsmede het aantal werkzaamheden waarop deze betrekking hebben, neemt doorgaans toe naarmate aan andere dan agrarische belangen een grotere betekenis wordt toegekend. Dit is ook begrijpelijk; de voorschriften beogen immers juist aantasting van landschappelijke, natuurwetenschappelijke en recreatieve waarden tegen te gaan.

De reikwijdte van het aanlegvergunningenstelsel is beperkter dan van het bouwvergunningenstelsel: een aanlegvergunning is niet overal nodig en nimmer wanneer het noodzakelijke onderhoudswerkzaamheden of werkzaamheden van niet-ingrijpende betekenis betreft. Voorts blijkt uit een onderzoek van Bouwman-Geeraedts en Jansen (1981) dat de Kroon in een aantal bestemmingsplannen goedkeuring aan (een deel van) het aanlegvergunningenstelsel heeft onthouden. Indien en voor zover dit het geval is, hebben de voorschriften geen rechtskracht. De werkingssfeer van het aanlegvergunningenstelsel is dan ook beperkter dan van het bouwvergunningenstelsel. Verder kunnen B. en W. veelal ook vrijstelling verlenen van het verbod om bepaalde werkzaamheden uit te voeren.

Uit enquêtes van Hogendijk (z.j.), Ponten (1980), Reindsen (1982) en Noord en Tjoonk (1984) - gehouden in verschillende gebieden en betrekking hebbend op verschillende perioden - blijkt dat er door landbouwers maar heel weinig aanlegvergunningen zijn aangevraagd. Dit is misschien een gevolg van de omstandigheid dat ingrijpende veranderingen in de cultuurtechnische productieomstandigheden door de individuele boer veelal niet kunnen worden aangebracht, maar tot stand komen in ruilverkavelings- en waterschapsverband. Uit een publikatie van Reindsen (1983) blijkt echter dat er buiten deze kaders ook door individuele boeren toch nog heel wat vergunningplichtige werken zonder vergunning zijn uitgevoerd. Soms gebeurde dit uit onbekendheid met het aanlegvergunningenstelsel, maar soms ook wel bewust. Hij trekt hieruit de conclusie dat door het nauwelijks aanwezig zijn van controle op de naleving van het aanlegvergunningenstelsel een boer bijna kan doen wat hij wil. Ponten (1980) en de Jong (1980) kwamen al eerder tot de conclusie dat het aanlegvergunningenstelsel in de praktijk (nog) nauwelijks werkt. Ook zij wijten dit mede aan de gebrekkige controle op de naleving daarvan.

Het lijkt derhalve niet gewaagd om ervan uit te gaan dat de land- en tuinbouw als geheel tot nu toe weinig had te duchten van het aanlegvergunningenstelsel. Uiteraard kan dit anders worden wanneer het toezicht op de naleving van de bestemmingsplanvoorschriften wordt geïntensiveerd. Niettemin kan de boer of tuinder in het geval hem een aanlegvergunning wordt geweigerd, daardoor een belangrijk financieel nadeel lijden. Dit blijkt uit een case-study van Van der Linden en Beumer (1983) naar de gevolgen van bepaalde voorschriften in een gemeentelijk bestemmingsplan voor de arbeidsopbrengst van een rundveehouderijbedrijf in het Oostelijk Zandgebied. Volgens hen is er dan ook alle reden om bij het opstellen, vaststellen en goedkeuren van bestemmingsplannen en niet minder bij het op basis van deze plannen te voeren beleid, rekening te houden met de mogelijke gevolgen daarvan voor de inkomensmogelijkheden - en daarmee de werkgelegenheid - in de landbouw.

LITERATUURLIJST

A. In de tekst vermelde literatuur.

1. Bouwman-Geeraedts, M.B.Th. en G.J. Jansen
Het buitengebied landelijk bezien. Rapport van het onderzoek naar de knelpunten bij de totstandkoming van bestemmingsplannen buitengebied, Rijksuniversiteit Leiden/Rijksplanologische Dienst, 1981.
2. Helder, J.G.M.
De invloed van bestemmingsplan en Hinderwet op de ontwikkeling van de intensieve veehouderij,
LEI-publikatie no. 2.145, Den Haag, 1981.
3. Hogendijk, J.
De gang van zaken bij een agrarische bouwvergunning.
Verslag van een praktijktijd bij de Gewestelijke Raad voor Drente van het Landbouwschap, z.p.; z.j.
4. Jong, A. de
De aanlegvergunning in het bestemmingsplan buitengebied. Een nutteloos instrument?
Bouwzicht 1980, blz. 913 e.v.
5. Linden, P. van der en anderen
Bestemmingsplannen buitengebied en de land- en tuinbouw,
LEI-publikatie no. 2.100, Den Haag, 1977.
6. Linden, P. van der en J. Beumer
Bestemmingsplan en arbeidsopbrengst,
LEI-publikatie no. 2.164, Den Haag, 1983.
7. Noord, R.J. en L. Tjoonk
Bouw- en aanlegvergunningen voor de Drentse landbouw
LEI-publikatie no. 2.170, Den Haag, 1984
8. Ponten, J.L.W.M.
Controle op de naleving van bestemmingsplannen voor het buitengebied,
Bouwrecht 1980, blz. 693 e.v.
9. Reindsen, H.
Boer en aanlegvergunning. Afstudeeropdracht Rurale Planologie,
Rijks Hogere Landbouwschool, Deventer, 1982.
10. Reindsen, H.
Aanlegvergunning: waar maken we ons druk over?
R.O.M.-magazine no. 5, mei 1983, blz. 25 e.v.

B. Overige geraadpleegde, niet in de tekst vermelde literatuur.

1. Dekker, K.M.
Landbouw en landschap in bestemmingen buitengebied,
LEI-mededeling no. 142. Den Haag, z.j.
2. Helder, J.G.M.
Benaming en inhoud van bestemmingen buitengebied,
Stedebouw en Volkshuisvesting, 56e jaargang, no. 5, mei 1975.
3. Noord, F.M. de
Bestemmingsplannen en hun betekenis voor het oprichten van agrarische bedrijfsbebouwing,
LEI-publikatie no. 2.107, Den Haag, 1978.
4. Tjoonk, L.
Bestemmingsplannen en hun betekenis voor grondgebruik en verandering van cultuurtechnische produktieomstandigheden,
LEI-publikatie no. 231, Den Haag, 1976.